

El problema del guionet

JOSEP RUAIX I VINYET

Lamentablement, arran de la publicació de la primera edició (any 1995) del DIEC (*Diccionari de la llengua catalana*, de l'Institut d'Estudis Catalans, Barcelona) va sorgir un greu problema per a l'ortografia del català: l'ús del guionet en els mots compostos. En efecte, l'autoritat acadèmica va promulgar unes noves normes sobre tal ús, normes que, patint de greus inconvenients, sembla clar que no poden ser totalment acceptades (encara que hom, en principi, tingui una actitud de disciplina envers les decisions acadèmiques) i que haurien de ser profundament revisades. En aquest article, doncs, ens proposem de fer un estudi crític sobre les esmentades noves normes¹, articulant-lo en quatre parts: I) Història del problema; II) Funcions del guionet; III) Classificació dels mots compostos; IV) Crítica detallada de les noves normes. Al final hi ha una «clau bibliogràfica».

I. Història del problema

Creiem útil començar aquest estudi crític sobre l'actual problema del guionet en els mots compostos fent succintament la història d'aquesta qüestió (segons les dades que han arribat al nostre coneixement), distribuïda per anys.

1923 - Pompeu Fabra formula, en el seu *Diccionari ortogràfic*, unes normes, flexibles, inspirades en les llengües veïnes i en l'ús dels escriptors contemporanis; en la *Gramàtica pòstuma* (1956) les revalida.

1970-1980 - Va apareixent la *Gran enciclopèdia catalana* (GEC), important obra per a la cultura lingüística del país. Doncs bé, amb autorització de Ramon Aramon, membre destacat de la Secció Filològica i de l'Institut d'Estudis Catalans en general, s'hi manifesta una innovació ortogràfica: trencant la norma practicada per Fabra d'escriure soldats els mots recompostos, la GEC escriu amb guionet els recompostos coordinats². Aquesta innovació, basada en l'ús francès (i diferenciant-se de l'ús castellà i italià), és considerada, de fet, normativa i s'imposa en la majoria de publicacions.

1987 - Un destacat assessor lingüístic de la GEC, potser advertint una exagerada proliferació de guionets, redacta un treball en què proposa la reducció d'aquest signe, sigui soldant els mots (és a dir, escrivint-los junts, sense guionet), sigui separant-los. Aquest treball³ va restar inèdit, però fou enviat a alguns lingüistes i a la Secció Filològica (SF) de l'Institut d'Estudis Catalans (IEC). De fet, creiem nosaltres, va ser l'embrió de les noves normes, perquè la seva filosofia era la mateixa: suprimir guionets, a ultrança. Nosaltres vam respondre a l'autor valorant negativament la seva proposta, sobretot perquè partia del prejudici de creure que el guionet era una nosa, un destorb, quan de fet, com veurem més endavant, és un signe gràfic utilíssim.

1993 - S'elabora, dins la SF, un «document de treball» sobre l'ús del guionet amb vista al nou diccionari en preparació (el que després seria el DIEC). Més endavant es concreta en un text titulat «L'ús del guionet en les entrades del diccionari normatiu» (amb data 19 de novembre); corren fotocòpies del document, però els cercles lingüístics que en tenen coneixement no hi donen gaire crèdit, perquè creuen impossible que es duguin a la pràctica unes propostes tan exageradament simplificadores i tan rupturistes (probablement sense voler-ho) amb la normativa fabriana.

1994 - Pel novembre apareix la *Gramàtica de la llengua catalana* d'Antoni M. Badia i Margarit, president de la SF del IEC, que aplica ja les noves normes. El fet causa estranyesa, perquè tals normes encara no han estat promulgades. Però, tot seguit, també les aplicarà el *Llibre d'estil* de l'Ajuntament de Barcelona (febrer 1995), els autors del qual es veu que havien demanat informació directa a la SF.

1. Estudi crític que és una actualització i ampliació dels publicats anteriorment: un dins *Observacions...* / 2, pp. 89-99; un altre dins el *Butlletí del Col·legi Oficial de Doctors i Llicenciats en Filosofia i Lletres i en Ciències de Catalunya*, núm. 98, tardor 1996, pp. 52-55, i encara un altre dins *LLENGUA NACIONAL*, núm. 17, novembre 1996, pp. 14-17.

2. Sobre aquest tipus de mots, vegeu més avall «Esquema dels mots compostos», apartat 2.

3. Titulat *Els problemes de l'ortografia del guionet en els mots compostos. Proposta de revisió*, i datat a 7 de setembre de 1987.

- 1995 - Veient que això de les noves normes del guionet va de debò, nosaltres cuitem a elaborar-ne un estudi crític, que surt publicat pel maig de 1995 dins el nostre llibre *Observacions crítiques i pràctiques sobre el català d'avui / 2* (pp. 89-99), i trametem el llibre a diversos membres de la SF perquè tinguin en compte les nostres reserves. Però es veu que ja no hi ha temps de rectificar res, i per l'octubre surt el DIEC, que aplica les noves normes; normes, val a dir, que no havien estat publicades oficialment ni promulgades. Naturalment, es produeixen reaccions demanant-ne la revisió i es fan gestions prop de la SF en particular i el IEC en general. Albert Servitje, assessor lingüístic de la Universitat Pompeu Fabra, elabora un estudi crític sobre les noves normes, estudi que, malauradament, roman inèdit, de moment (serà publicat més tard pel full *Català Normatiu*, concretament en els números de gener-març de 1999). Pel desembre es posa en circulació un nou document de treball de la SF, titulat «Proposta d'ús del guionet», que encara es retocarà.
- 1996 - Continuen les reaccions crítiques contra les noves normes sobre l'ús del guionet: cartes de queixa de persones o grups adreçades al IEC, notes de premsa (per exemple, dins la revista *Serra d'Or* de gener i març, dins el diari *Avui* del 15 de febrer i del 14 de març⁴, dins *Repòrter*, Alt Maresme, juny), recensions del DIEC assenyalant reserves sobre la qüestió del guionet (com en *Els Marges*, desembre 1996⁵). Oficialment, l'acord de la SF sobre les noves normes fou pres el 15 de març de 1996 i difós per unes circulars enviades a mitjans de comunicació, editorials, particulars, etc. Una mica més tard apareixen els *Documents de la Secció Filològica*, III, que reproduïxen l'acord de 19-11-1993. Pel juny del mateix any 1996 surt el nostre *Diccionari auxiliar*, on es matisa l'acceptació de les noves normes, i per la tardor les revistes *Butlletí del Col·legi Oficial de Doctors i Llicenciats en Filosofia i Lletres i en Ciències de Catalunya* i *LLENGUA NACIONAL*, amb sengles estudis nostres sobre les noves normes. De fet, aquestes comencen d'aplicar-se, per part dels sectors més oficialistes, sigui per esperit de disciplina o per imposició legal, però es nota mala gana i resistència⁶.
- 1997 - Continuen les crítiques contra les noves normes: cartes de particulars a la SF o al IEC, notes de premsa (*Avui* 1 de març i 2 de juny⁷; 4 i 9 de desembre⁸). Fins i tot comencen les reaccions de tipus discutible, com les sàtires i la publicació de fulls anònims. Així, dins el setmanari satíric *El Triangle* del 26 de novembre apareix una «Auca de la Secció Filològica» i ja abans, a partir del juliol d'aquest any, comença a sortir un full mensual, titulat *Català Normatiu*, amb el subtítol de «anàlisi de les disposicions i del *Diccionari* de l'Institut d'Estudis Catalans», full que s'anà publicant fins al desembre del 2006. Apareix el volum titulat *Documents normatius*, de la SF, que reproduïx la circular de 15-3-1996. Per altra banda, surten gramàtiques on s'intenta un discerniment o harmonització entre les normes tradicionals i les noves: *El català de la A a la Z*, de Susana Rodríguez-Vida, i els nostres manuals *Català fàcil* (11ª edició), *Català progressiu /1 i 2* i *Català complet /1*. El problema també és tractat a nivell oral en àmbits escaients, com en les Jornades de Formació del professorat de llengua catalana, tingudes a l'octubre a l'Escola d'Administració Pública de Catalunya.
- 1998 - Continua la resistència contra els deplorables errors de la SF, expressada en diferents formes:
- gestions personals i per correspondència amb responsables de la SF, del IEC, etc.; intervencions a través del «Consell consultiu del programa de la nova Gramàtica Catalana», que funciona entre 1997 i 1998;
 - sessions d'estudi (com la tinguda a Arenys el 16 de gener, amb un cert ressò en la premsa del Maresme, i la tinguda a Sant Cugat del Vallès el 14 març, dins els Tallers de Llengua i Literatura Catalanes organitzats pel SEDEC);
 - publicacions periòdiques: prossegueix la publicació del full mensual *Català Normatiu*; surten escrits dins *El Temps* (on cada setmana, des de la publicació del DIEC, apareix una secció, signada per Víctor Ripoll, denunciant errors del diccionari acadèmic), *Avui* (19 de febrer⁹, 8 de juliol¹⁰), *Serra d'Or* (carta de Ll. Marquet, març; de J. Batllori, octubre; article de C. Riera, desembre), *LLENGUA NACIONAL* («Mirem de retrobar la via justa», editorial de

4. Articles de to humorístic, signats per Màrius Serra.

5. En aquesta recensió, signada per Jaume Macià i Guilà, a més de molts detalls interessants s'hi fa una observació general que val la pena de recollir: «... en disminuir el nombre dels guionets, s'entra en contradicció amb la mateixa línia que l'IEC havia propugnat, a més d'anar en una direcció oposada al que és la tendència espontània dels usuaris (només cal observar que, per raons de claredat, es fa servir molt el guionet en els neologismes que constantment produeix l'activitat comercial i publicitària)...» (p. 79).

6. Així, en *La Vanguardia* del 28 de novembre, un important editor afirma: «Las normas que en los últimos tiempos ha ido publicando el IEC me parecen discutibles, confusas y contraproducentes.»

7. Sengles articles d'Alfons Quintà.

8. Cartes dins la secció «Bústia».

9. Carta de queixa signada per Marta Vilarrasa i Guarch.

10. Article d'Agustí Pons, que afirma que normes com la dels guionets «resulten confusionàries per als usuaris de la llengua».

juny; «Valoració del sistema normatiu actual», desembre), *La Vanguardia* (article d'A. Manent, d'22 abril; esquila, 10 de juliol¹¹; carta de J. Fort i Anguela, 16 de juliol);

— estudis: extens i documentat treball de Francesc Esteve, Josep Ferrer, Lluís Marquet i Juli Moll publicat dins *Els Marges* núm. 60 (amb data d'abril), que té molt ressò mediàtic, provocant molts comentaris crítics envers l'acadèmia i una crispada actitud defensiva d'aquesta;

— llibres: publicació de *Català complet / 2* i, sobretot, *Català complet / 3*, on s'estudien detalladament els mots compostos, incidint en la problemàtica del guionet.

1999 - Continua la resistència:

— per part nostra: sessions d'estudi (a Manlleu, Palau de Plegamans, Barcelona); article dins *Full Diocesà* (Vic-Solsona-Tarragona, 18 d'abril), titulat «Cinquanta anys sense Fabra»; declaracions en una entrevista dins *El Temps*» (24 d'agost); gestions prop de membres de la SF, que es mostren més o menys sensibles al problema i donen esperances de solució;

— per part d'altres: article d'Enric Casasses dins *Avui* (28 de gener¹²), cartes dins el mateix diari (10 de febrer, 11 d'abril, 10 de juny), article de J. Ferrer, Ll. Marquet i J. Moll titulat «Institut: un any sense resposta» (26 de maig), editorial titulat «L'IEC ha d'obrir finestres» (30 de maig)¹³, article de Desclot (19 d'agost)¹⁴; cartes dins *Serra d'Or* (febrer¹⁵, març¹⁶); article de Lluís Bonada dins *El Temps* (1 de març) i, dins el mateix setmanari, de F. Esteve, J. Ferrer, Ll. Marquet i J. Moll (1 de juny); editorials de LLENGUA NACIONAL (març i juliol), titulats «L'esperit de Fabra» i «Insistim-hi», respectivament; carta dins *La Vanguardia* (23 d'abril); gestions de particulars prop de membres de la SF.

Alguna cosa es mou dins el mateix IEC: corren uns documents de quatre seccions del IEC (finals de 1998 i principis de 1999) exigint rectificacions i canvi d'actitud a la SF (se'n fa ressò el setmanari *El Triangle*, 24 de març); es produeix un reajustament dins la SF (dimissió de Teresa Cabré com a cap de les Oficines Lexicogràfiques, substituïda per Joaquim Rafel; març-maig); s'anuncia (juny) que entrarà a formar part de la SF el lingüista Joan Solà, que algun cop ha manifestat reserves sobre la nova normativa del guionet.

Per altra banda, dins l'any 1999 es produeix un fet nou: la publicació (a principis d'any) d'un escrit en què Pompeu Fabra, trobant-se a l'exili, es replantejava l'ús del guionet en els mots compostos¹⁷. Aquest treball és analitzat per Lluís Marquet en un article publicat a finals d'any per LLENGUA NACIONAL. La conclusió és que, si bé és legítim de plantejar-se canvis en l'ús del guionet, «les noves normes del IEC ... actuen molt sovint en sentit oposat als criteris de Fabra», per la qual cosa la SF hauria de reconsiderar la qüestió.

2000-2015 - Continua, amb menor ritme (que s'explica pel lògic cansament degut al temps, per la manca de ductilitat de la instància acadèmica i per un cert acostumament a l'ús de les noves normes), la resistència. Així, es fan algunes gestions personals prop de membres de la SF. Va publicant-se el full *Català Normatiu*, però espaiant-se'n la periodicitat i editant-se'n el darrer número, com hem dit, pel desembre del 2006. La revista LLENGUA NACIONAL va recordant de tant en tant el problema; per exemple, en els editorials de la tardor del 2001 («Dues gramàtiques a la vista»), hivern del 2002 («Detall esperançador»), hivern del 2003 («Rectificar és de savis»), I trimestre del 2006 («Deu anys d'un error»), I trimestre del 2007 («Centenari del IEC»), II trimestre del 2009 («La tossuderia»), IV trimestre del 2010 («Vallcorba, Triadú, Solà... IEC»), IV trimestre del 2011 («Completant»), I trimestre del 2013 («Dos centenaris»), II trimestre del 2013 («Rectificació esperançadora»), IV trimestre del 2014 («L'obra ben feta»), II trimestre del 2015 («Literatura, dialectes, normativa»). Existeixen altres exemples de resistència, manifestats en un ús vacil·lant, per part dels usuaris, de la normativa sobre els guionets en els mots compostos.

11. Misteriosa esquila que deia: «Rèquiem per l'Institut d'Estudis Catalans».

12. Queixant-se sobretot de la supressió del guionet en el prefix *ex* i opinant que, si hom volia suprimir el guionet de totes passades, valdria més escriure aquest prefix separatament.

13. Pel que fa concretament al nostre tema, hom diu: «Un cop d'ull als països anglosaxons ens fa veure com allà temes tan espinosos com el del guionet en mots compostos estan oberts a un ús discrecional i mai no es converteixen en una qüestió d'autoritat normativa.»

14. On apareix l'expressió «nom de ressonàncies etilicopoeticogastronòmiques» i, entre parèntesis, l'autor comenta: «i la culpa d'aquesta tirallonga és de l'Institut d'Estudis, que de tipografia en sap ben poc».

15. On, criticant l'actitud de la SF, s'alludeix al «deliri dels guionets».

16. On l'autor es queixa que el DIEC, «en la seva nova i sovint arbitrària política de suprimir guionets», fa dir i escriure *figaflors*, que comporta un plural *figaflors*, quan sempre s'ha dit *figues flors* o *figues-flors*.

17. L'escrit es titula «Grafia dels mots compostos, sintetitzats o no, amb guionet o sense» i ocupa les pp. 147-161 del llibre *Pompeu Fabra i Joan Coromines. La correspondència dels anys de l'exili*, a cura de Joan Ferrer, Josep Ferrer i Joan Pujadas, ed. Fundació Pere Coromines i IEC, desembre 1998.

II. Funcions del guionet

La causa del problema del guionet és, en el fons i com ja hem dit abans, no adonar-se de la utilitat d'aquest signe gràfic. Per això, en aquest apartat¹⁸, veurem que el guionet, lluny de ser un destorb, és una peça molt útil que pot exercir set funcions o finalitats:

1ª) **FONÈTICA**: marcar que els dos elements units i alhora separats pel guionet es pronuncien com dos mots independents; més concretament (i limitant-nos al que les noves normes en part desatenen¹⁹), el guionet indica que l'element de l'esquerra té una vocal tònica (que cal pronunciar, doncs, sense fer-hi les reduccions vocàliques pròpies de les síl·labes àtones). Exemples: *ex-president / expressar* (on la síl·laba *ex* es pronuncia respectivament, almenys en el català central, amb *e* oberta i amb vocal neutra), *pre-escolar / preestablir* (on la síl·laba *pre* es pronuncia també respectivament amb *e* oberta i amb vocal neutra), *pro-comunista / procònsol* (on la síl·laba *pro* es pronuncia respectivament amb *o* oberta o amb el so de *u*).

2ª) **MORFOLÒGICA**: marcar, en alguns casos, que els elements units-separats pel guionet tenen (o poden tenir) tots dos flexió de nombre o de gènere i nombre alhora. Exs.: *una rata-pinyada, unes rates-pinyades; una figa-flor, unes figues-flors; un caça-bombarder, dos caces-bombarders / un caçapapallones, dos caçapapallones; un sord-mut, una sorda-muda, uns sords-muts, unes sordes-mudes*. Això a reserva del fet que hi hagi una tendència a prescindir de la flexió del primer element i que, per tant, a la llarga, puguin admetre's les grafies aglutinades; però admetre les grafies aglutinades no hauria d'equivaler a bandejar les grafies amb guionet.

3ª) **SINTÀCTICA**: marcar coordinació enfront de subordinació. Exemples: *la corona catalano-aragonesa* (= la corona de Catalunya i Aragó, on els adjectius *català* [aquest, en la forma llatinitzant *catalano*] i *aragonès* són coordinats) / *els catalanoparlants* (= els qui parlen català, on *catalano* és un element subordinat). (Un cas a part és el dels mots recompostos, que s'escriuen soldats: *gastrointestinal, otorinolaringòleg*.)

4ª) **SEMÀNTICA**: marcar coexistència de dues o més idees enfront de fusió en una sola idea. Exs.: *hispano-mexicà* (relatiu a Espanya per un cantó i a Mèxic per un altre, com *relacions hispano-mexicanes*) / *hispanoamericà* (relatiu a l'Amèrica hispànica). O distingir mot (compost) de sintagma: *abans-d'ahir / abans d'ahir*.

5ª) **FISIOGNÒMICA**: marcar els elements que integren un compost, de manera que resti salvada la seva «fesomia» original i no es confonguin amb un possible mot simple (encara que llarg)²⁰. Exs.: *vint-i-u* (on es destrien els nombres *vint* i *u*, amb llur enllaç copulatiu) / *ventilació* (on no cal distingir cap component); *cap-i-cua / capitost*.

6ª) **DIACRÍTICA**: distingir gràficament entre compostos que són d'un tipus irregular i que es confondrien amb altres de tipus regular: *bec-gros*, compost de tipus paratètic (substantiu significant un tipus d'ocell caracteritzat perquè té el bec gros) / *caragròs*, compost sintètic (adjectiu significant 'gros de cara', segons la sèrie regular 'substantiu + adjectiu').

7ª) **ESTILÍSTICA**: unir sintagmes que circumstancialment volem lligar o relacionar íntimament (equivalent, en certa manera, a les cometes): *fer el tant-se-me'n-dóna; Tereseta-que-baixava-les-escales* (títol d'un conte de S. Espriu, que també es podria escriure «*Tereseta que baixava les escales*»; cf. *La rateta que escombrava l'escaleta*); *li diran Emmanuel, que vol dir Déu-amb-nosaltres*.

Aquestes set funcions es podrien agrupar en tres tipus: el tipus que podríem anomenar estructural (morfològic, sintàctic, semàntic, fisiognòmic, diacrític), el tipus ortogràfic (el fonètic) i el tipus estilístic (Fabra, en el seu treball pòstum²¹, els anomenava respectivament *G1*, *G2* i *G3*). Doncs bé, com ja fa observar Fabra, la funció fonètica o ortogràfica a vegades neutralitza la funció estructural. Així, per exemple, un compost com *cara-rodona* pot ser que dugui el guionet per a facilitar la lectura de la erra com si fos a principi de mot (com així és, ja que es tracta d'un compost sintètic regular,

18. Apartat que ja va ser avançat dins LLENGUA NACIONAL, IV trimestre del 2014, pp. 15-16, en el nostre article titulat «Deu punts que la nova gramàtica normativa hauria de resoldre».

19. Però, com veurem més endavant, hi ha altres casos en què les noves normes del IEC reconeixen clarament aquesta funció fonètica. La llàstima, doncs, és que els responsables de les noves normes no hagin vist tots els casos en què tal funció és necessària o molt convenient.

20. Aquesta cinquena funció, que a alguns pot semblar poc justificable, ja era reconeguda per Fabra quan, referint-se als usos del guionet en els mots compostos, parla de «retre'n més aparent la composició» (*Diccionari ortogràfic*, p. 49).

21. Vegeu abans, nota 17.

femení de *cara-rodó*) o podria ser que el dugués perquè fos un compost d'estructura paratètica. Però aquest inconvenient queda de sobres compensat pels avantatges de l'ús del guionet segons la normativa tradicional.

III. Classificació dels mots compostos

I encara, abans de procedir a criticar detalladament les noves normes, convé de tenir una idea de conjunt dels mots compostos, amb llur complexa classificació. A tal fi copiem —perquè hom el pugui tenir fàcilment davant els ulls— l'esquema del *Català complet / 3* (CC/3), p. 111, donant per suposat que el lector ha vist també, d'aquell manual, les lliçons 13, 14 i 15 que l'esquema resumeix:

ESQUEMA DELS MOTS COMPOSTOS

(en sentit ampli)

- 1) **COMPOSTOS PER PREFIXACIÓ:**
amb prefixos àtons (*ajeure, exportar, predisposar, anormal, deslligar, reconstruir*)
amb prefixos tòpics:
—generalment sense guionet (*sobresou, sotabarba, avantbraç, postdiluvià*)
—tradicionalment amb guionet (*ex-president, pre-socràtic, sots-secretari*)
amb prefixoides (*autopista* [auto < automòbil])
parasintètics (*agenollar-se* [prefix+primitiu+sufix])
- 2) **RECOMPOSTOS** (compostos greco-llatins, compostos savis, compostos per confixació):
subordinats (*atmosfera, telescopi, arteriosclerosi, automòbil, televisió, arboricultura, pisciforme, carnívor*)
coordinats (*gastrointestinal* [o, segons es convingué d'escriure durant una sèrie d'anys, *gastro-intestinal*], *otorinolaringòleg* [o *oto-rino-laringòleg*], *aqüeoigni* [o *àqüeo-igni*], *dentilabial* [o *denti-labial*])
- 3) **COMPOSTOS** pròpiament dits:
sintètics o subordinats:
—regulars o previstos (*escura-xemeneies, caçapapallones; carabrut, cor-dur; camatrençar, carvendre*)
—irregulars o imprevistos (*aigua-ros, ferrocarril, nord-americà, sudcoreà*)
coordinats (*comte-rei, nord-est, cap-i-cua, castellà-català, històrico-artístic, piu-piu*)
refosos (*compravenda, agredolç, anglosaxó, Hispanoamèrica*)
paratètics (*celobert, Mont-roig, pit-roig, altaveu, migdia, poca-vergonya, vint-i-dos, trenta-tres, passavolant, parenostre, adéu, sempre-en-flor, amunt, gairebé*)
parasintètics [locució o mot compost + sufix] (*robavellaire, costa-riqueny, lliurecanvisme, setmesó, novaiorquè, blatdemostrar, percentatge, xiuxiuejar, vint-i-dosè, trenta-tresè*)
- 4) **LOCUCIONS** (*cotó fluix, Tots Sants, blat de moro, la Seu d'Urgell, punt i coma, blau cel, fer veure*)

IV. Crítica detallada de les noves normes

Vistos els apartats anteriors i remetent de nou a la nostra obra CC/3, lliçons 13 («Compostos [o derivats] mitjançant prefixos», pp. 72-85), 14 («Combinació de radicals greco-llatins», pp. 86-98) i 15 («Composició», pp. 99-111) per a una visió més àmplia i amb més exemples, reproduïrem ara les noves normes (que consten d'una introducció i quatre apartats), bo i fent-hi els comentaris oportuns i exemplificant-ho amb els mateixos termes del text més altres de la nostra collita; el text acadèmic va en lletra més petita i sagnat²². L'actitud que adoptem en fer aquests comentaris és la següent: acceptar, per disciplina, tot allò que sigui objectivament defensable; refusar, per la salvaguarda dels valors lingüístics superiors (com la claredat, la dignitat, la fesomia d'una llengua, la mateixa continuïtat, etc.), tot allò que es demostrï equivocat; distingir, per rigor científic, tot allò que sigui confús.

INTRODUCCIÓ

Amb motiu de la preparació del nou *Diccionari de la llengua catalana*, la Secció Filològica cregué oportú de racionalitzar l'ús del guionet en l'escriptura dels mots formats per composició o per prefixació i de precisar-ne alguns aspectes. La normativa sobre aquesta qüestió no havia estat resolta fins en aquest moment d'una manera prou satisfactòria i això provocava

22. El copiem de l'última versió impresa que en coneixem; concretament, la del llibre *Documents normatius 1962-1996*, IEC, Barcelona 1997, pp. 19-22.

sovint dubtes als usuaris de la llengua, sigui perquè utilitzava distincions conceptuals potser no prou justificades o prou clares (*ultra-conservador, ultramicroscòpic; arxi-milionari, arxifonema*), sigui perquè donava lloc a solucions contradictòries —almenys aparentment— (*sots-inspector, subinspector; pre-palatal, mèdio-palatal, postpalatal; cap-gros, capbaix; cul-negre, cuallarg; de cop-descuit, al capdavall; col-i-flor, allioli*). Algunes incoherències concretes observades en l'escriptura dels mots d'aquesta naturalesa i l'augment progressiu de les formacions lèxiques susceptibles de portar guionet que s'ha produït en els darrers temps feien encara més necessari aclarir aquesta qüestió.

Després de debatre llargament aquest tema, la Secció Filològica decidí de treballar-hi sobre la base de la simplificació i de la sistematització, i així establí uns criteris per a aplicar-los a l'elaboració del diccionari, amb la intenció que fossin clars i fàcils d'aplicar [*nota a peu de pàgina*: Aquests criteris han estat publicats a *Documents de la Secció Filològica, III*, 1966, p. 22-37]; posteriorment elaborà i aprovà aquesta normativa [*nota*: Cal tenir present d'altra banda, que, al marge de l'aplicació d'aquestes normes als mots consolidats que apareixen en els diccionaris, la pràctica comunicativa pot donar lloc a mots o expressions que no hi són previstes, en les quals pot ésser admès l'ús discrecional del guionet].

Pel que fa a la introducció del text de la Secció Filològica del IEC, hem de dir el següent:

- a) que la normativa fabriana sobre el guionet no demanava cap racionalització, perquè ja seguia unes raons —complexes, això sí—, si bé és cert que se'n podien precisar alguns aspectes;
- b) tampoc no es pot dir que no fos prou satisfactòria, tal normativa, ja que intentava d'acostar-se, sense violències, a la complexitat dels fets; en tot cas, les noves normes encara ho són menys, de satisfactòries, com ha estat expressat per molta gent²³;
- c) quant als dubtes dels usuaris, eren explicables per l'esmentada complexitat del camp, i no s'hi val a resoldre'ls d'una manera en part arbitrària i poc curiosa, com s'ha fet;
- d) les «distincions conceptuals» eren generalment justificades i les solucions no eren contradictòries, parlant també en general, ans obeïen a alguna raó, si més no diacrònica;
- e) sí que és veritat que «l'augment progressiu de les formacions lèxiques susceptibles de portar guionet ... feia necessari aclarir aquesta qüestió», però això s'havia de fer amb més sentit de la continuïtat²⁴, amb més rigor gramatical-lexical i amb més amplitud de mires;
- f) la «base de la simplificació i de la sistematització» és molt perillosa en un tema complex i delicat per naturalesa, quan no es tenen en compte tots els factors.

Globalment, doncs, l'enfocament que la Secció Filològica dóna al problema és, si bé mogut per bons propòsits, desencertat.

APARTAT 1

S'escriuran amb guionet com fins ara:

- a) Els numerals compostos (ordinals i cardinals). Ex.: *vint-i-dos, vint-i-dosè, tres-cents, tres-centè*.
- b) Els mots compostos que comencen amb el nom d'un punt cardinal. Ex.: *nord-americà, nord-est, sud-africà, sud-eslau, sud-oest*.
- c) Els compostos repetitius i expressius. Ex.: *baliga-balaga, barrija-barreja, bitllo-bitllo, bub-bub, bum-bum, cori-mori, a corre-cuita, flist-flast, fru-fru, gara-gara, leri-leri, a mata-degolla, nap-buf, non-non, nyigo-nyigo, de nyigui-nyogui, pengim-penjam, piu-piu, poti-poti, rau-rau, suca-mulla, tic-tac, fer la viu-viu, xano-xano, xiu-xiu, xup-xup, zig-zag*.
- d) Els compostos que són manlleus no adaptats. Ex.: *agnus-dei, dalai-lama, ex-libris, flint-glass*.
- e) Un petit grup de mots o expressions singulars: *abans-d'ahir, adéu-siau, dellà-ahir, al després-dinar, despús-ahir, despús-anit, despús-demà, qui-sap-lo (qui-sap-la)*.

Pel que fa a l'apartat 1 del text, que recull certs tipus de mots compostos que cal escriure amb guionet, podem estar d'acord, en general, amb el contingut, que coincideix amb la normativa tradicional, però hem de criticar la formulació, que no és encertada.

Així, pel que fa a l'apartat a), hem de dir que, efectivament, és bo que els numerals compostos s'escriguin amb guionet, però hem de mirar quina raó de fons hi ha que afecti tals mots. Doncs la raó és mantenir la fesomia dels components, i aquest criteri s'hauria d'aplicar a altres compostos que continguin la conjunció *i* (llevat de compostos antics); notem que, en els numerals, el criteri fonètic precisament aconsellaria d'escriure'ls soldats, ja que la *t* de *vint* no és pas muda, sinó sensible.

Pel que fa a l'apartat b), hem de dir que la regla és desafortunada, perquè no encerta la raó per la qual els mots citats com a exemples han de dur guionet. En efecte, no és perquè siguin «punts cardinals», sinó perquè o bé són mots d'estructura coordinada (*nord-est, sud-oest*) o bé el primer element del compost és una lletra que, pronunciada a fi de mot, s'ensordeix, i cal mantenir tal pronúncia en el compost (*nord-americà*, pronunciat «nortamericà», *sud-africà, sud-eslau*). Per

23. S'ha vist succintament en l'apartat dedicat a la història del conflicte.

24. Durant una colla d'anys, el IEC va abonar l'augment de guionets, més enllà dels criteris establerts per Fabra; amb les noves normes, prengué una actitud contrària, reduint dràsticament els guionets, també contra els criteris fabrians. Es tracta, doncs, no sols d'una falta de continuïtat, sinó d'un canvi de ruta en sentit contrari.

tant, per una banda, això dels «punts cardinals» no és més que un cas particular de la regla general d'escriure amb guionet els compostos d'estructura coordinada i, per altra banda, de l'altra regla general de facilitar la lectura en casos conflictius. Així, quan tinguem la denominació d'un punt cardinal però no es doni cap d'aquests supòsits, cal, en bona lògica, suprimir-hi el guionet (*nordcatalà, sudcoreà*, etc., mots d'estructura subordinada i sense problemes de lectura, perquè la *d* es troba davant de consonant).

Pel que fa a l'apartat *c*), es pot admetre tal qual, però advertint que es tracta d'un cas particular de la regla general de posar guionet en els compostos coordinats.

L'apartat *d*) es pot acceptar.

Finalment, pel que fa a l'apartat *e*), hem de dir que no es tracta d'un «grup de mots o expressions singulars», sinó de casos concrets de regles generals: la regla diacrítica (*abans-d'ahir*, distint de *abans d'ahir*) i la regla fonètica (*qui-sap-lo*, per raó de la *essa*; *adéu-siau*, per raó de la *essa* i de l'accent gràfic del primer component; *dellà-ahir*, *al després-dinar*, *després-ahir*, *després-anit*, *després-demà*, per raó de l'accent gràfic del primer component).

APARTAT 2

S'escriuran sense guionet:

a) Els mots construïts amb prefixos. En conseqüència, a més dels mots d'aquest tipus que ja s'hi escrivien, s'escriuran sense guionet els mots amb els prefixos següents, que fins ara podien dur-ne: *arxi-*, *bes-*, *ex-*, *per-*, *plus-*, *pre-*, *pro-*, *pseudo-*, *quasi-*, *sobre-*, *sots-*, *ultra-*, *vice-*. Ex.: *arximilionari*, *bestia*, *exministre*, *àcid periòdic*, *plusvàlua*, *precrisià*, *prosillogisme*, *proxinès*, *pseudoprofeta*, *quasidelicte*, *sobreguaita*, *sotsarrendatari*, *ultraconservador*, *vicepresident*. El substantiu *no-res* i els compostos formats amb el mot *no* i un substantiu s'escriuran amb guionet: *el no-alineament*, *la no-violència*; en canvi, el mot *no* s'escriurà com a mot independent quan precedeix un adjectiu: *els països no alineats*, *les nacions no violentes*, *els no violents*.

b) Els mots construïts amb formes prefixades acabades generalment en *-o* i de vegades en *-i*, com *audio-*, *cardio-*, *coxo-*, *denti-*, *físico-*, *gastro-*, *labio-*, *magneto-*, *socio-*, etc. Ex.: *audiovisual*, *cardiovascular*, *coxofemoral*, *dentilabial*, *físicoquímico*, *gastroenteritis*, *indoxinès*, *labiodental*, *magnetoelèctric*, *socioeconòmic*.

c) Els compostos que són manlleus adaptats: *exvot*.

d) Els mots *adesiara* i *usdefruit*, que, malgrat complir la condició de l'apartat 3.c.), tenen una tradició consolidada amb aquesta grafia.

Cal remarcar que els mots d'aquest apartat, encara que el prefix acabi en vocal i el segon component comenci en *r-* o en *s-*, no dupliquen aquesta consonant. Ex.: *arxisatisfet*, *preraphaelita*, *presantificat*, *vicerector*, *vicesecretari*, *galloromànic*, *grecoromà*, *jocoseriós*, *políticossocial*.

Pel que fa a l'apartat 2, que recull certs tipus de compostos que la Secció Filològica fa escriure sense guionet, hem de distingir cas per cas.

Pel que fa a l'apartat **a)**, ens cal encara subdistingir:

a₁) Es pot acceptar la supressió del guionet, per regla general, en els prefixos *bes-*, *per-*, *sobre-*, *ultra-*, com ja es feia, però reservant el dret de poder escriure *bes-tia* i *per-iòdic* (per a qui, seguint Fabra, vulgui així evitar confusions i lectures errònies). També es pot admetre en el cas de *plus-*, que no presenta inconvenients. De passada, diguem que tots els prefixos es poden escriure amb guionet en casos especials, com ara quan van seguits de nom propi (p.e.: *propaganda anti-Castro*, *l'Europa post-Maastricht*), de terme entre cometes o en cursiva (p.e.: *les forces anti-«taliban»* o *anti-taliban*), de xifres (p.e.: *la selecció sub-21*), o bé quan la lectura es faria difícil o confusionària (p.e.: *co-comandant*, *co-capital*, *inter-romànic*, *meta-relats*, *micro-xip*, *mini-aturada*, *multi-reincidentes*, *els nou-rics*, *post-apocalipsi*, *la França post-revolucionària*, *etapa post-roquista* [= posterior a Roca], *super-agent*, *super-rècord*, *super-ric*, etc.)²⁵.

a₂) Ja que ho vol l'acadèmia, es pot acceptar, com a regla general, la supressió del guionet en el cas de *vice-*, com solen fer el castellà i l'italià, atès que en la majoria de casos no presenta inconvenients (p.e.: *vicepresident*, *vicedegà*), però sabent que així ens separem del francès, del portuguès i de l'anglès (que hi usen el guionet), que dificultem la lectura en casos com *vicerector*, *vicesecretari* i que, des del punt de vista didàctic, desfem aquella regla fabriana que prescrivia l'ús del guionet en els prefixos que representen càrrecs. S'ha de mantenir el signe quan el prefix va seguit de locució, com en *vice-primer ministre*, perquè altrament el prefix només afectaria el primer component del conjunt (o, si es volgués, en aquests casos també es podria escriure separat: *vice primer ministre*). Hi ha consens a posar-hi guionet quan el prefix va seguit de majúscula i en altres casos especials: *Vice-Gran Elector*.

a₃) No és bo de suprimir el guionet en el cas de *arxi-*, ja que és important la distinció entre aquest prefix de tipus gramatical, significant 'més que' i sempre tònic (p.e., *arxi-milionari*), i l'homònim de tipus lexical, significant preeminència o superioritat i a vegades àton (p.e.: *arxiduc*, *arxiprest* o *arxipreste*). De passada, es facilita la lectura en casos com *arxi-sabut* i s'evita la confluència de la mateixa lletra (la *x*) amb diferent so (p.e., *un camp arxi-explotat*).

25. Per a més exemples, vegeu el *Català complet* / 3, lliçó 13.

a₄) Tampoc no és aconsellable d'acceptar la supressió del guionet en el cas dels prefixos tòpics *pre-*, *pro-*, *pseudo-*, *quasi-*, *sots-*, supressió que presenta grossos inconvenients (induir una pronúncia àtona del prefix²⁶, altres inconvenients fonètics i confusions conceptuals). Exemples contrastats: *un autor pre-existencialista / la preexistència*; *pro-americà*, *pro-rus / procònsol, procrear*; *pseudo-profeta / pseudònim, pseudomorfisme* (aquests dos darrers, mots recompostos), *quasi-simultaneïtat* (la grafia *quasisimultaneïtat*, massa llarga, implica la repetició de la mateixa síl·laba, *si*, amb valor fonètic distint), *sots-intendent* (la grafia *sotsintendent* indueix a una pronúncia «sut-sin-ten-dent» o almenys «sot-sin-ten-dent»). Vegem encara altres detalls:

—En el cas de *pre-*, algú dirà que hi ha casos en què la pronunciació vacilla entre vocal tònica i vocal àtona: raó de més per a ajudar la pronúncia mitjançant la distinció gràfica (i, en principi, en cas de dubte creiem que s'hauria de donar preferència a la pronúncia tònica, perquè és més clara); a més, l'ús del guionet facilita la lectura en casos com *pre-reciclar*, *pre-senil*.

—En el cas de *pro-*, notem que el guionet és necessari per a quan el segon component comença amb *x* (p.e., *pro-xinès*), a fi d'assegurar la pronúncia de *xeix* i no la d'ics (com es dona, per exemple, en *proxeneta*); també per a evitar grafies deformadores com «prorús» per *pro-rus*.

—En el cas de *pseudo-*, abona també l'escriptura amb guionet el fet de ser un prefix de sis lletres, cosa que fa que, si no hi posem guionet, en resultin uns mots molt llargs; igualment, amb el guionet, es facilita la lectura en casos com *pseudo-racisme* (segon component iniciat amb *r*) i *pseudo-socialista* (segon component amb *s*); i és necessari davant una locució (p.e., *pseudo-don Joan*).

—En el cas de *quasi*, l'ús del guionet evita mots massa llargs i combinacions conflictives (com en *quasi-unanimitat* i *quasi-usdefruit*, on sense el guionet es produeix, aparentment, el diftong *iu*, o en *quasi-religions*).

—En el cas de *sots-*, el guionet evita l'acumulació de consonants com en *sots-xantre*.

—Hi ha consens a escriure guionet quan el prefix va seguit de majúscula i altres casos especials: *pre-Nadal*, *pro-Maragall*, *manifestació pro-«okupes»*, *posicions pro-OTAN*, *Pseudo-Dionís*, *Pseudo-Boades*.

a₅) De cap manera no s'hauria d'acceptar la supressió del guionet en el cas del prefix tònic *ex-*, pels motius suara apuntats i, a més, perquè així ens separem no sols del francès, del portuguès i de l'anglès (llengües que escriuen *ex-* amb guionet), sinó també de l'italià (llengua que fins i tot sol escriure aquest element com si fos un mot independent, ja que hi veu més el valor d'adverbi que de prefix; p.e.: *ex presidente*)²⁷. De fet, existint molts mots que comencen amb la síl·laba *ex* àtona, escriure el prefix *ex-* tònic soldat al mot següent origina grafies confusionàries: «exportador de sida» per *ex-portador de sida*, «exponent» per *ex-ponent*, «excèntric» per *ex-cèntric*, «excitat» per *ex-citat*, «exanimador» (que fa pensar en *examinador*) per *ex-animador*, etc. També origina l'agrupació de la mateixa lletra amb valors distints: «exxa» per *ex-xa*, «exxef» per *ex-xef*, «exarxiver» per *ex-arxiver*, etc. I altres inconvenients, com els que apareixen en els següents exemples: «exexiliat» per *ex-exiliat*, «exiugoslau» per *ex-iugoslau*, «excec» per *ex-cec*, «exrival» per *ex-rival*, «expres» per *ex-pres*, «exguàrdia civil» per *ex-guàrdia civil* o, si es volia, *ex guàrdia civil*, «exalt càrrec» per *ex-alt càrrec* o *ex alt càrrec*, «exhome de confiança» per *ex-home de confiança* o *ex home de confiança*, etc. Hi ha consens a escriure guionet davant de majúscules i en altres casos especials: *l'ex-Iugoslàvia*, *l'ex-URSS*, *ex-enfant terrible*.

a₆) Està bé d'escriure el prefix *no-* amb guionet, però no solament quan aquesta partícula precedeix un substantiu, sinó també en casos conceptualment ben fixats (p.e.: *no-violència*, *no-violent*; notem que aquest darrer terme tant pot ser adjectiu com substantiu: *Gandhi era no-violent*; *la protesta dels no-violents*). De passada notem com, admetent la Secció Filològica aquesta excepció en la regla general de l'escriptura dels prefixos, també se'n poden acceptar d'altres, per raons semblants.

b) Pel que fa als «mots construïts amb formes prefixades acabades generalment en *-o* i de vegades en *-i*», que les noves normes volen fer escriure, barrejant coses diferents, sense guionet, cal distingir:

b₁) Si es tracta de mots **recompostos** (és a dir, formats amb radicals greco-llatins), aquesta norma es pot acceptar. De fet, fins a mitjans dels anys noranta del segle passat existien dues normes: la de Fabra, consistent a escriure aquests mots sempre soldats (tipus *gastroenteritis*, *gastrointestinal*, *gastronomia*, *labiodental*, *labiovelarització*, *otorinolaringòleg*, *otoscopi*), i la de l'Enciclopèdia Catalana i el *Diccionari enciclopèdic de medicina*, consistent a escriure'ls amb guionet quan contenien dos o més elements coordinats (tipus *gastro-enteritis*, *gastro-intestinal*, *làbio-dental*, *oto-rino-laringòleg*) i soldats quan contenien elements subordinats (tipus *gastronomia*, *labiovelarització*, *otoscopi*). Cada una d'aquestes normes té avantatges i inconvenients²⁸; per això s'ha d'admetre que una instància arbitral —l'acadèmia— decideixi. De tota

26. Defecte que, malauradament, ja es va notant.

27. Pel que fa al castellà, hi havia vacil·lació i recentment s'ha adoptat la norma d'escriure el prefix *ex* soldat (p.e., *expresidente*), excepte quan va seguit de locució (p.e., *ex-primer ministre*); però en castellà aquesta grafia soldada no té inconvenients fonètics.

28. La primera solució té l'avantatge de la simplicitat ortogràfica i de reflectir la unitat de concepte, però té l'inconvenient, per a llengües com el català, de desfigurar la pronúncia, la qual, sovint, distingeix els dos elements. Exs.: *anteroposterior* (cast. *anteroposterior*), *gastroenteritis* (cast. *gastroenteritis*, it. *gastroenterite*), *gastrointestinal* (cast. *gastrointestinal*), *otorinolaringòleg* (exemple, però, que no figura en el DGLC; cast. *otorrinolaringólogo*, it. *otorinolaringoiatra*), *pleuropneumònia* (it.

manera, és una mica estrany que aquesta instància s'hagi decantat per la primera solució (inspirada en el castellà, l'italià i el portuguès) quan precedentment havia abonat la segona (inspirada en el francès); per això s'hauria pogut esperar que aquesta solució, acceptable en teoria però rupturista en la pràctica, no fos considerada obligatòria, i deixar un període de reflexió entre els estudiosos i els usuaris.

b₂) Si es tracta de mots **pròpiament compostos** (és a dir, formats a partir de mots catalans, encara que el primer element adopti una forma sàvia o culta en *-o*), concretament, d'adjectius coordinats, s'han d'escriure, seguint la tradició, la lògica, la necessitat d'entendre'ns i el que fan totes les altres llengües de cultura, amb guionet. Només en el cas que els dos components s'hagin fos conceptualment, donant origen a un concepte unitari, s'han d'escriure enganxats. Exemples contrastats: *cooperació hispano-americana* (entre Espanya i Amèrica) / *els països hispanoamericans* (de l'Amèrica espanyola); *guerra franco-prussiana* / *els parlars francoprovençals*. Com passa sempre en lingüística, hi haurà casos en què no es veurà clara l'adscripció d'un compost a un dels dos tipus i per això s'hi observaran vacil·lacions. Però, en principi, aquests adjectius coordinats s'han de considerar compostos, no recompostos, ja que si intercanviem els components veiem que el segon pren sempre la forma catalana (no la llatina). Exs.: *polític-econòmic* / *econòmic-polític*; *jurídic-administratiu* / *administratiu-jurídic*; *financero-polític* / *polític-financer*; *literàrio-musical* / *musical-literari*; *hispano-portuguès* / *luso-espanyol*; *sino-japonès* / *nipo-xinès*; *anglo-francès* / *franco-anglès* o *franco-britànic*, etc.²⁹. A més, si el primer component no termina en *-o*, tothom els escriu amb guionet (tipus *cultural-religiós*, *conservador-catòlic*, *fira agrícola-ramadera*, *diccionari castellà-català*) i és aberrant d'escriure els altres, que tenen la mateixa estructura sintàctica, d'una manera diferent, com també ho és barrejar sistemes (p.e., escrivint «cívico-cultural-lingüístic» per *cívico-cultural-lingüístic*); d'altra banda, els substantius coordinats també van amb guionet (tipus *comte-rei*, *responsable-protagonista*). I recordem que aquestes sèries poden tenir més de dos elements, cas en què l'escriptura sense guionet esdevé impracticable (p.e.: *catalano-valenciano-balear*, *jurídico-político-económico-cultural*, etc.). Altres inconvenients de l'escriptura aglutinada són que es perd l'accent gràfic i tònic que porta, sovint, el primer component i que, en casos de conceptes clarament distints o àdhuc enfrontats, uniríem allò que, per sentit comú, ha de restar separat (p.e.: *relacions russo-americanes*, *guerra franco-prussiana*, *conflicte àrabo-israelià*, *distensions cristiano-marxistes*)³⁰.

c) Quant als «manlleus adaptats», la Secció Filològica dóna l'exemple *exvot*, que valdria més mantenir amb la forma fabriana (*ex-vot*) per raó de la tonicitat del primer component i perquè apareguin més clars els components.

d) Quant als mots *adesiara* i *usdefruit*, tots estem d'acord a mantenir la grafia tradicional, que és la transcrita.

APARTAT 3

S'escriuran en general sense guionet els compostos formats a partir de mots catalans —salvat els que han estat esmentats en els punts anteriors. Ex.: *capgròs*, *collverd*, *cordur*, *culnegre*, *frontample*, *ratapinyada*, *ratpenat*; *pocapena*, *pocatraça*, *pocaver-gonya*; *damajoana*, *figaflor*, *herbacol*, *llirijonc*; *sordmut*; *cincnervis*, *setciències*; *correbou*, *pinçanàs*; *capicua*, *centengrana*, *coliflor*, *a collibè*, *culdellàntia*, *maldulls*, *semprenflor*, *vetesifils*. Els mots d'aquest tipus, però, s'escriuran amb guionet si es dóna alguna de les tres circumstàncies següents: **a)** El primer element (o, eventualment, el segon) acaba amb vocal i el segon (o, eventualment, el tercer) comença amb *r*-, *s*- o *x*-. Ex.: *barba-roig*, *cama-roja*, *cara-rugat*, *barba-serrat*, *barra-sec*, *cama-sec*, *penya-segat*, *cara-xuclat*; *poca-roba*, *poca-solta*; *bleda-rave*, *malva-rosa*, *de soca-rel*, *aigua-sal*, *cara-sol*, *canya-xiula*; *busca-raons*, *cerca-renous*, *guarda-roba*, *penja-robos*, *esclata-sang*, *gira-sol*, *pica-soques*, *punxa-sàrries*, *toca-son*, *escura-xemenies*; *anca-rossegant*; *cul-de-sac*, *entra-i-surt*. **b)** L'aglutinació dels dos elements pot induir a lectures errònies o dificultar la interpretació del mot a causa de les lletres concurrents. Ex.: *pèl-llarg*, *cap-roig*, *pit-roig*; *cinc-en-rama*, *plats-i-olles*. **c)** El primer element duu accent gràfic (vegeu, però, 2.d). Ex.: *mà-llarg*, *pèl-blanc*, *pèl-curt*, *pèl-ras*; *més-dient*.

També s'escriuran sense guionet, amb les mateixes restriccions que aquests, els derivats, per sufixació, de mots que s'escriuen amb guionet i els derivats, per sufixació, de sintagmes. Ex.: *exlibrisme*, *exlibrista*, *xiuxiuejar*, *zigzaguejar*, però *poca-soltada*; *percentatge*, *blatdemorar*, *maltempsada*, *comptecorrentista*, però *camí-raler*. Vegeu, però, 1.a i 1.b.

Pel que fa a l'apartat 3, les noves normes es basen únicament en el criteri fonètic (facilitar la lectura davant de *r*, *s*, *x*, i casos semblants). Però aquest criteri s'ha de completar amb els criteris morfològic (mantenir o almenys permetre la flexió de determinats mots compostos que tradicionalment la fan), sintàctico-semàntic (permetre la distinció entre compostos sintètics

pleuropneumonia), *taquimecanografia* (ex. que no figura en el DGLC i on el primer element és pròpiament un prefixoide, és a dir, l'escurçament de *taquigrafia*; cast. *taquimecanografía*), etc. Noteu que en els exemples precedents no queda clar com hem de pronunciar el primer element (fent-hi o no les reduccions vocàliques i, en casos com el primer, dient *àntero* o *antéro*). La segona solució ajuda a fixar la pronúncia clara dels primers elements, però té l'inconvenient de la complicació ortogràfica i de no reflectir la unitat de concepte. Exs.: *àntero-posterior*, *gastro-enteritis* (fr. *gastro-entérite*), *gastro-intestinal* (fr. *gastro-intestinal*), *oto-rino-laringòleg* (fr. *oto-rhino-laryngologiste*), *pleuro-pneumònia* (fr., excepcionalment, *pleuropneumonie*), *taqui-mecanografia* (fr., excepcionalment, *sténodactylographie*), etc. Noteu les vacil·lacions del francès.

29. Cal notar l'excepció del component *socio*, que es pot considerar un prefix. Així, tenim *político-social* però *sociopolític* (millor que *sòcio-polític*).

30. Això fa que alguns mitjans de comunicació que, per disciplina, han suprimit els guionets en una colla de casos, continuïn usant-lo en formacions com aquestes.

i paratètics) i distintiu o fisiognòmic (mantenir la fesomia dels components que quedaria massa esborrada), bo i admetent, això sí, la possibilitat d'una evolució (tendent a l'escriptura fusionada). Així, s'hauria de poder escriure *poca-vergonya* (perquè encara es fa el plural *poques-vergonyes*), *cap-gros* (substantiu paratètic ['animal que presenta un cap gros', etc.], descriptiu, amb possibilitat de pluralitzar *caps-grossos*; distint de *capgròs*, adjectiu sintètic ['gros de cap'], plural *capgrossos*), *vist-i-plau* (substantivació de la locució *vist i plau*), etc.

Quant als compostos «derivats per sufixació» o mots parasintètics, estem tots d'acord que cal escriure'ls com els compostos de tipus sintètic. Però potser la Secció Filològica no s'ha fixat que, si volia ser tan racionalista i sistemàtica, hauria d'haver comprès dins aquest grup els numerals derivats (tipus *vint-i-dosè*). Nosaltres no demanem pas que ho faci, perquè, com dèiem, no podem ser rígids en un camp de tanta complexitat, ans flexibles i matisadors. En canvi, com hem vist abans, sí que considerariem parasintètic normal (escrit, doncs, soldat) un adjectiu derivat com *sudcoreà* (bo i admetent que els compostos coordinats tipus *sud-est* vagin amb guionet i que també hi vagin, és clar, els compostos i alhora derivats quan ho exigeixi la pronúncia [tipus *nord-americà* o *sud-eslau*]).

APARTAT 4

Els topònims segueixen la mateixa norma que els mots del punt 3. Ex.: *Castellbò, Aiguafreda, Comanegra, Torregrossa, Vilafranca, Fontalba, Bellpuig, Palautordera, Miramar, Cantallops, Portocolom; Vila-real, Vila-rodona, Vall-de-roures, Palau-solità, Aigua-xelida, Puig-reig, Puig-aguilar, Font-romeu, Font-rubí, Mont-roig, Bell-lloc, Pont-xetmar*. Alguns d'interpretació poc clara (i algun altre que té una forma ja així fixada) s'escriuen amb guionet. Ex.: *Guarda-si-venes, Sala-d'heures*.

Cal remarcar que, en tots els casos, si el darrer element d'un compost escrit sense guionet és un mot monosíl·labc, prendrà un accent si les regles generals de l'accentuació ho demanen. Ex.: *capgròs, bocaí, malbò, pinçanàs, a collibè*. Si el compost, en canvi, s'escriu amb guionet, el monosíl·labc mantindrà la grafia inaccentuada. Ex.: *vint-i-u, no-res, cella-ros, pèl-ras, fru-fru*. Si el monosíl·labc duu accent diacrític el conservarà. Ex.: *subsòl, rodamón*.

Pel que fa als topònims, les noves normes segueixen la tradició. Per tant, estem tots d'acord. I la darrera remarca ja no afecta el guionet, sinó l'accent gràfic.

Concloent aquests comentaris, que es podrien allargar amb més explicacions, detalls i exemples, comprenem la bona intenció de la Secció Filològica quan, amb la urgència de la publicació del seu nou diccionari, volgué establir unes noves normes, racionals, sistemàtiques i fàcils, sobre l'ús del guionet en els mots compostos; però hem de dir que tals normes, precipitades, rupturistes i poc encertades, són acceptables —per a qui té una visió fabriana de la nostra llengua³¹— sols en part. Invitem una vegada més la docta corporació a revisar-les, mirant únicament el bé de la llengua, i aconsellem als usuaris que no les apliquin mecànicament, ans veient cas per cas —ajudats, si volen, pels presents comentaris, pels estudis d'altres autors i per les entrades adients del nostre *Nou diccionari auxiliar*— què convé més a la recta pronúncia, a la claredat i als altres valors lingüístics que, amb acadèmia o sense (i, certament, millor que sigui amb l'acadèmia, que precisament té la missió de vetllar per tals valors), cal salvar. ◆

Clau bibliogràfica

CC/3: vegeu **RUAIX I VINYET, Josep**, *Català complet / 3*.

DGLC: vegeu **FABRA, Pompeu**, *Diccionari general de la llengua catalana*.

Diccionari enciclopèdic de medicina, Barcelona 1990.

DIEC: *Diccionari de la llengua catalana*, Institut d'Estudis Catalans, Barcelona 1995 (1ª edició).

FABRA, Pompeu, *Diccionari general de la llengua catalana*, Barcelona 1932 (1ª edició).

— *Diccionari ortogràfic*, Barcelona 1923.

— *Gramàtica catalana*, Barcelona 1956, coneguda com a «Gramàtica pòstuma».

GEC: *Gran enciclopèdia catalana*, Enciclopèdia Catalana, Barcelona 1969-1980 (1ª edició).

RUAIX I VINYET, Josep, *Català complet / 2*, Barcelona 2007 (2ª edició).

— *Català complet / 3*, Moià 2000.

— *Diccionari auxiliar*, Moià 1996.

— *Nou diccionari auxiliar*, Barcelona 2011.

— *Observacions crítiques i pràctiques sobre el català d'avui / 2*, Moià 1995.

31. I recordem que Fabra ha estat anomenat, amb raó, «seny ordenador del català».